

Vammaispalvelulaki ja kehitysvammalaki yhdistyvät sosiaalihuollon erityispalveluja koskevaksi laiksi 1.1.2023 alkaen

Palvelujohtaja Tarja Hallikainen
5.5.2022 Joensuun vammaisneuvosto

Hyvinvointialueen on järjestettävä vammaiselle henkilölle:

- 1) **valmennusta;**
- 2) henkilökohtaista apua;
- 3) **erityistä tukea;**
- 4) asumisen tukea;
- 5) tukea esteettömään asumiseen;
- 6) **lyhytaikaista huolenpitoa;**
- 7) päivätoimintaa;
- 8) liikkumisen tukea.
- Lisäksi lapsen asuminen kodin ulkopuolella.
- Vammaiselle voidaan antaa taloudellista tukea tai järjestää muita lain tarkoituksen toteuttamiseksi tarvittavia palveluita ja tukitoimia.
- Vammaispalvelulaki on erityislaki, joka **täydentää** sosiaalihuoltolakia ja muita lakeja. Perustuu yksilölliseen tarpeeseen vahvistaen itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta. Toteuttaa yhdenvertaisuutta **vammattomiin ja muihin vammaisiin henkilöihin.**

Palveluprosessi

- Asiakkaalla on oikeus ja **velvollisuus** osallistua prosessin eri vaiheisiin **osallisuuden** ja **itseäänmäärittämisoikeuden** toteuttamiseksi.
- Monialaisen yhteistyön ja osaamisen merkitys korostuu palvelutarpeen arvioinnissa, suunniteltaessa ja toteutuksessa sosiaalityön johdolla.
- Vammaispalvelulain mukaiset uudet päätökset pitää tehdä viimeistään 31.12.2024. Myös aiempien lakien mukaiset päätökset on päivitettävä uuden lain mukaisiksi viimeistään kahden vuoden kuluttua lain voimaan tulosta.
- Vammaispalvelulain mukaiset päätökset ovat toistaiseksi voimassa olevia, erityisellä perusteella määräaikaaisia päätöksiä. Lisäksi uutena asiana päätöksen toimeenpano kolmen kuukauden kuluessa- > kielteinen päätös.

Vammaisuuden arviointi

- Asiakkaiden palvelutarpeisiin vastataan ensisijaisilla palveluilla.
- Vammaisuus suhteessa haettuun palveluun ja suhteessa asiakkaan elin- ja toimintaympäristöön yksilöllisesti. Palvelutarpeen arviointi sekä Rai-toimintakykymittari.
- Edellyttää vamman tai sairauden aiheuttamaa pitkäaikaisesta toimintakyvyn (fyysisen, psyykkisen ja kognitiivisen) heikkenemistä seuraavaa välttämätöntä ja toistuvaa avun, tuen tai huolenpidon tarvetta.
- Palvelun tarve tulee olla monialaista ja runsasta tai määrältään vähäisempää tai vain jollakin elämän alueella esiintyvää, mutta merkittävää ja välttämätöntä. Asiakkaan tarpeen palveluihin tulee olla pysyvää, jatkuvaa ja runsasta.
- Kaikki lainkohdat tulee täyttyä vammaispalvelujen saamiseksi.
- Palvelutarpeen ja toimintakyvyn (Rai) arvioinnin merkitys korostuu.

Vammainen henkilö ja rajaukset

- Edellytyksenä ei ole diagnoosi tai kuuluminen tiettyyn vammaisryhmään.
- Palvelut on tarkoitettu suppealle joukolle haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä.
- Palveluita ei järjestetä ainoastaan niiden maksuttomuuden tai ensisijaisten palvelujen toimimattomuuden (kotihoito, kotipalvelut) vuoksi.
- Ikääntymisrajaus. Lakia ei sovelleta henkilöön, jonka toimintakyvyn heikentyminen johtuu korkeaan ikään liittyvästä sairaudesta, vammasta tai rappeutumisesta.
- Vammainen lapsi ja nuori saavat vammaispalveluita silloin, kun kyseessä ei ole normaali ikäkauteen liittyvä avun tarve ja ensisijaiset palvelut ja tukitoimet eivät riitä.

Valmennus 7§ (uusi palvelu)

- Tavoitteellinen ja määräaikainen palvelu, jonka tarkoituksena on vahvistaa vammaisen henkilön itsenäisessä elämässä tarvitsemia taitoja sekä perheen valmiuksia tukea vammaista henkilöä erilaisissa elämäntilanteissa.
- Myönnetään välttämättömissä tavanomaisessa elämässä tarvittavien taitojen opetteluun; kommunikointiin; elämän merkittäviin muutostilanteisiin.
- Myös perheellä ja läheisillä henkilöillä on oikeus saada valmennusta välttämättömään tarpeeseen silloin, kun se on tarpeellista valmennukselle asetettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.
- Valmennuksen tavoitteet, sisältö, määrä, kesto ja toteutustapa määritellään henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisesti. Tavoitteiden toteutumista seurataan ja tavoitteita muutetaan tarvittaessa.
- Toteutetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, lähi- tai etäpalveluna tai osana muuta palvelua.

Henkilökohtainen apu 9 §

- Jos asiakas tarvitsee välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua: päivittäisissä toimissa; työssä, opiskelussa; vuorovaikutuksessa, vapaa-ajan toiminnassa tai yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Vammaisella on oikeus saada henkkaria päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa välttämättömän tarpeen mukaan. Lisäksi oikeus saada henkilökohtaista apua harrastuksiin yms. vähintään 30 tuntia/kk.
- Tavoitteena vammaisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen yhdenvertaisesti.
- Voimavaraedellytys (itsenäisesti tai tuettuna ilmaisee avun sisällön)
- Henkilökohtaiseen apuun **voi osana kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon, sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Terveydenhuollon on annettava vammaiselle ja avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta.**
- Hyvinvointialueella on oltava käytössä kaikki henkilökohtaisen avun tuottamistavat.
- Henkilökohtaisena **avustajana voi erityisestä syystä toimia vammaisen perheenjäsen**, jos vammaisen etu edellyttää. Asiakassuunnitelmaan kirjattava suostumus työnantajana toimimiseen sekä sijaisjärjestelyt

Erityinen tuki 12 § (uusi palvelu 2025)

- Palveluiden kokonaisuus, jonka tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön vuorovaikutusta, osallisuutta ja omia valintoja sekä antaa moniammatillista tukea vaativissa tilanteissa. Jokaisen palvelun myöntämisedellytykset, sisältö, osaaminen arvioidaan erikseen.
- Tarkoitettu tilanteisiin, joissa vammaisen henkilön yksilöllistä tukea ei ole mahdollista toteuttaa muilla ensisijaisilla palveluilla.
- Jos asiakas tarvitsee välttämättä: ammatillisen tukihenkilön antamaa osallisuuden ja vuorovaikutukseen tukea kodin ulkopuolella tai erityisestä syystä kotona; tuettua päätöksentekoa; vaativaa moniammatillista tukea. Viimesijainen palvelu. Palvelua voi saada ryhmäasumisessa-, perhehoidossa-, itsenäisesti asuva hlö. Asiakkaille, joilla ei ole oikeutta henkkariin.
- Erityisen osallisuuden tuen sisältöä ja määrää sekä toteuttamistapaa arvioidaan yksilöllinen tuen tarve vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa.

Asumisen tuki 14§

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada asumisen tukea, jos hän tarvitsee välttämättä ja toistuvasti apua ja tukea päivittäisissä toimissa.
- Vammaisen henkilön yksilölliset tarpeet ja toiveet määrittävät asumisen tuen sisällön ja määrän sekä toteuttamistavan.
- Asumisen tuki voidaan järjestää ensisijaisesti asiakkaan kotiin esim. henkilökohtaisen avun avulla, kotipalveluna, omaishoidon tuella tai eri palveluita yhdistelemällä. Toissijaisesti ryhmäasumisena. Asumisen tukeen voi osana palvelun kokonaisuutta kuulua tarvittavia terveydenhuollon palveluita.

Lapsen asumisen tuki 15 § (uusi palvelu)

- Lapsen asumisen tuen tarkoituksena on mahdollistaa lapsen asuminen oman perheensä kanssa. Järjestetään sellainen yksilöllinen apu ja tuki, joka mahdollistaa lapselle tarpeellisen hoidon ja huolenpidon sekä turvallisen kasvuympäristön.
- Lapsen asuminen voidaan järjestää erillisestä hakemuksesta vammaispalveluna kodin ulkopuolella vain, jos lapsen asuminen oman perheensä kanssa ei ole mahdollista yksilöllisestä avusta ja tuesta huolimatta.
- Jos lastensuojelun tarve, lapsen sijoittaminen tehdään lastensuojelulain perusteella.
- Edellyttää moniammatillista yhteistyötä. Palveluprosessissa on oltava lapsen tarpeiden edellyttämä asiantuntemus. Päätös edellyttää lapsen mielipiteen selvittämistä sekä huoltajien suostumusta.
- Lapsen asuminen muualla kuin oman perheensä kanssa voidaan järjestää perhehoitona tai enintään seitsemän lapsen pienryhmäkodissa. Tästä voidaan poiketa vain, mikäli lapsen etu sitä edellyttää.
- Jos lapsi asuu tämän lain perusteella muualla kuin oman perheensä kanssa, **vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista.**

Päivätoiminta 19 §

- **Työikäisellä** vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, vain jos hän on työkyvytön tai ei **pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain** perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai muuhun työllistymistä edistävään toimintaan.
- Päivätoiminnan tavoitteena on vuorovaikutuksen ja osallisuuden turvaaminen sekä vammaisen henkilön toimintakyvyn ja omien vahvuuksien tukeminen.
- Vammaiselle henkilölle on järjestettävä päivätoimintaa, joka vastaa sisällöltään, määrältään ja toteuttamistavaltaan henkilön yksilöllisiin toiveisiin ja tarpeisiin. Tarvittaessa on turvattava mahdollisuus osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa. Päivätoiminta voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, lähi- tai etäpalveluna taikka osana muuta palvelua.
- Päivätoiminnan matkat ovat jatkossa maksullisia asiakkaalle.

Lyhytaikainen huolenpito 18§ (uusi palvelu)

- Lyhytaikaista hoitoa myönnetään vain välttämättömään tarpeeseen ja jos ensisijaisen lainsäädännön perusteella järjestettävät palvelut eivät ole riittäviä.
- Perheen kanssa asuvalla vammaisella on oikeus saada lyhytaikaista huolenpitoa välttämättömän huolenpidon turvaamiseksi ja huolenpidosta vastaavien henkilöiden hyvinvoinnin tukemiseksi.
- Tukee vammaisen henkilön osallisuutta.
- Lyhytaikaisen huolenpidon määrästä ja toteuttamistavasta päätettäessä on huomioitava vammaisen henkilön avun, tuen ja huolenpidon tarve sekä perheen tilanne. Palvelu voidaan toteuttaa henkilökohtaisena tai ryhmässä annettavana palveluna, lähi- tai etäpalveluna taikka osana muuta palvelua.
- Normaaliin ikäkauteen liittyvä avun tarve on rajattu palvelun ulkopuolelle. Aikuisten osalta vastaavaa tukea voi saada osana asumisen tukea.
- Kunta järjestää perusteidensa mukaisesti aamu- ja iltapäivätoimintaa 1-9 vuosiluokkien erityisen tuen oppilaille. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksut määräytyvät perusopetuslain mukaan.

Esteettömän asumisen tuki 16§

- Vammaisella henkilöllä on oikeus saada kohtuullinen tuki esteettömään asumiseen, jos hän tarvitsee sitä välttämättä voidakseen asua omassa kodissaan: vakituisen asunnon muutostöihin; esteiden poistamiseen asunnon välittömästä lähiympäristöstä; esteettömän asumisen mahdollistaviin välineisiin ja muihin teknisiin ratkaisuihin; esteettömän asumisen suunnitteluun.
- Hyvinvointialue voi myös antaa välineitä ja muita teknisiä ratkaisuja korvauksetta vammaisen henkilön käyttöön tai myöntää vammaiselle henkilölle kohtuullisen korvauksen esteettömän asumisen toteuttamisesta.
- Esteettömän asumisen tukea voidaan myöntää **vuoroasumistilanteissa lapsen virallisen asuinpaikan lisäksi toisen vanhemman asuntoon**. Tukea voidaan myöntää erityisen painavasta syystä myös palveluyksikössä olevaan asuntoon.
- Jos vammaisen henkilö haluaa itse toteuttaa esteettömän asumisen, hyvinvointialueen on pyynnöstä suunnitelman saatuaan annettava hänelle ilman aiheetonta viivytystä **arvio korvattavista kohtuullisista** kustannuksista. Vammaisen henkilön on haettava korvausta esteettömän asumisen toteuttamisesta aiheutuviin kustannuksiin hyvinvointialueelta kuuden kuukauden kuluessa kustannusten syntymisestä.

Liikkumisen tuki 21§

- Vammaisella oikeus saada välttämättä tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista liikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia.
- Liikkumisen tuen toteuttamistapaa, määrää ja alueellista ulottuvuutta arvioitaessa on huomioidaan vammaisen henkilön liikkumisen tuen tarve, muut käytettävissä olevat palvelut ja toimintaympäristön esteettömyys.
- Vammaisen henkilön liikkumisen tuki voidaan toteuttaa: kuljetuspalveluna; henkilökohtaisen avustajan avulla; saattajan avulla; antamalla henkilön käyttöön auto tai muu hänelle soveltuva kulkuneuvo; myöntämällä auton tai muun kulkuneuvon hankintaan taloudellista tukea, jos vammaisen henkilön liikkumisen tarve on runsasta; muulla soveltuvalla tavalla.
- Vammaisella on oikeus saada liikkumisen tukea työ- ja opiskelumatkoihin sekä työllistymistä edistävän toiminnan, työ- ja päivätoiminnan, valmennuksen, erityisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin välttämättä tarvitsemansa määrä. Muun tavanomaisen elämän matkoihin on oikeus saada liikkumisen tukea vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista.

Liikkumisen tuki 21§

- Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa yhdellä tai useammalla eri toteuttamistavalla.
- Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta toteuttaa liikkumisen tuen siten, että sen määrä perustuu matkojen määrän sijaan euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. Euromäärään sekä kilometri- ja euromäärään perustuvia matkoja voi tehdä koko maan alueella.
- Hyvinvointialue voi päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan yhden vuoden ajalle.
- Jos hyvinvointialue on antanut vammaisen henkilön käyttöön auton tai muun kulkuneuvon tai myöntänyt taloudellista tukea auton hankintaan, vammaisella on oikeus lisäksi saada muuta liikkumisen tukea vähintään 24 yhdensuuntaista matkaa vuodessa, jollei tätä pienempi määrä riitä turvaamaan välttämätöntä liikkumista.
- Työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä julkisesta työssäkäyntialueella 80 km. Muuhun toimintaan liittyviä matkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella tai oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä. Erityisestä syystä matkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle.

Taloudellinen tuki 25 §

- Hyvinvointialue voi korvata puolet teknisten ratkaisujen ja muiden kuin lääkinnällisen kuntoutuksen välineiden hankkimisesta aiheutuvista kohtuullisista kustannuksista, jos vammaisen henkilö tarvitsee niitä: päivittäisissä toimissa; liikkumisessa; vuorovaikutuksessa; tai vapaa-ajan toiminnoissa.
- Hyvinvointialue korvaa kokonaan toimintarajoitteen edellyttämät välttämättömät ja kohtuulliset muutostyöt, jotka tehdään vakiomalliseen välineeseen tai muuhun tekniseen ratkaisuun sekä autoon tai muuhun kulkuvälineeseen.
- Taloudellista tukea on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vammaisen henkilö on saanut auton tai muun välineen tai teknisen ratkaisun haltuunsa.

Kehitysvammalaista jää voimaan 3 a §

- Tahdosta riippumatonta erityishuollon järjestämistä sekä itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja erityishuollossa tapahtuvaa rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevat säännökset.
- **Vaikutukset ja muutokset:** moniammatillisen työryhmän nimeäminen, Imot ja rajottamispäätökset tehdään jatkossa entisille kehitysvammahuollon asiakkaille kunnes uusi imo-laki tulee voimaan.

Hengityshalvauspotilaiden aseman muutos (2026) (uusi palvelu)

- Vastuu hengityshalvauspotilaiden palveluista siirtyy sosiaalihuollon vastuulle.
- Palvelu järjestetään jatkossa henkkarin ja asumisen tuen avulla (hoitorinki -> työnantajamalli). Henkilökohtaiseen apuun voi osana kuulua sellaisia avustajan toteuttamia itsehoitoa vastaavia toimenpiteitä, jotka liittyvät terveyden ylläpitoon, sairauden ohjeiden mukaiseen hoitoon. Terveydenhuollon on annettava vammaiselle ja avustajalle näiden toimenpiteiden edellyttämää ohjausta. Asumisen tukeen kuuluu myös terveydenhuollon palveluita.
- Asiakas voi valita avustajan koulutustasosta riippumatta, vastuussa myös perehdyttämisestä. Potilasvahinkolaki kattaa kustannukset mikäli avustaja terv.huollon ammattihenkilö.
- **Vaikutukset ja muutokset:** Palvelun järjestämisen vaihtoehdot ja vastuiden kokonaisuus avattava ja kuvattava.

Uhka vai mahdollisuus?

Vahvuudet - Yhdenvertaisuus - Toimintakyky ratkaisee - Ikäntymisen raja	Heikkoudet - Saavutetut edut häviävät-> negapalaute - Kustannukset kasvavat
Mahdollisuudet - Painopiste lapsissa ja nuorissa - Monialainen yhteistyö korostuu - Sosiaalityön merkitys vahvistuu	Uhat - Osaamista vahvistettava - Muutoksen johtaminen - Työmäärä kasvaa - Luottamus

**Luotamme itseemme. Olemme
selvinneet paljosta ja tulemme
selviämään tästäkin 😊**